

Rozka Štefan

Ljubljana

UDK 884.03-1=863:929 Pretnar T.

Tone Pretnar kot prevajalec poljske poezije

Osnovno védenje o poljskem jeziku in poljski književnosti si je Tone Pretnar pridobil že na začetku študija slavistike (1964/5), ko je v okviru poljskega lektorata poslušal pri avtorici tega prispevka predavanja iz teorije poljskega knjižnega jezika, združena z interpretacijami književnih besedil, in se udeleževal praktičnih vaj pri tedanjem gostujočem lektorju dr. Władysławu Kupiszewskem. Na tej podlagi so zrasli njegovi prvi prevodi iz poljščine, po ena pesem šestih romantikov, poleg največjih — Mickiewicza, Słowackega, Krasińskiego — tudi manj znanih Brodzińskiego, Czeczota, Witwickega. Potem ko se je med polletnim strokovnim izpopolnjevanjem v Varšavi (1972/3) temeljito seznanil s poljsko besedno umetnostjo, tako s sodobno kot s preteklo, se je v prevajanju vrnil k romantiki in od leta 1980 odkrival Slovencem dotlej neznano poezijo poznega romantika Cypriana Kamila Norwida (1822-1883). Revialne objave je nato združil v knjigi *Norwid* (1985).¹ S to zbirko je Pretnar odpravil belo liso na zemljevidu našega prevajanja iz poljske romantike, še posebej iz lirike.

Bolj kot lirika sta slovenske prevajalce poljske romantike pred tem mikali epika in dramatika. To dokazujejo poslovenjena Mickiewiczzeva epska dela od pesnitve *Grażyna* (1909) do celotnega prevoda epa *Gospod Tadej* (1974) in odlomki iz dramske pesnitve *Dziady* (1967). Resda se je Mickiewiczzeva lirika pojavila pri nas že s Prešernovim nemškim prevodom soneta *Resignacija* (1837); temu je v petdesetih letih prejšnjega stoletja sledil slovenski prevod še nekaterih sonetov, v začetku našega stoletja pa *Oda na mladost* in nato novi soneti; vendar niti večji izbor (19 pesmi) v *Kitici Mickiewiczevih* (1943), povojna revialna objava *Ode na mladost*, Krimskih sonetov in t.i. lozanske lirike ter večji izbor (28 pesmi) v knjigi *Pesmi in pesnitve* (1967) ne dajejo vsestranske podobe te lirike, ker se večinoma iste pesmi ponavljajo v novih interpretacijah. Tudi drobna lirika Słowackega je pozno dočakala slovenjenje, v knjižni obliki (29 pesmi) šele leta 1973; to niti ni čudno spričo paradoksa, da je prva zbirka tega izrazito lirskega pesnika izšla na Poljskem šele ob stoletnici njegove smrti (1949). Pač pa smo njegovo lirsko pesnitev V Švicci dobili prvič leta 1909 in v novem prevodu v zbirki *Lirika* 1973. Že leta 1939 je bil Słowacki predstavljen v knjižni obliki z epsko pesnitvijo *Oče okuženih*. Tudi tretji veliki pesnik poljske emigracijske romantike, Zygmunt Krasiński, se je pojavil pri nas prej z odlomki iz drame *Irydion* (1912) in iz *Nebožanske komedije* (1944) kot pa s prvo in skoraj edino lirsko pesmijo (1960).

Kot Słowacki je bil tudi Norwid kot lirik Poljakom dolgo malo znan. Objavljal je sicer v vseh delih razkosane domovine in tudi v Peterburgu in v emigraciji, a le v periodičnem tisku. Prva in edina zbirka *Zbrane pesmi* je izšla v Leipzigu 1863, v letu poljske vstaje, ko je bilo zanimanje javnosti obrnjeno drugam. Odkrila ga je šele poljska moderna konec 19. stoletja. Izhajanje njegovih zbranih del je zavrla prva svetovna vojna in tudi naslednja izdaja (1937) je zaradi druge svetovne vojne

¹ Cyprian Kamil Norwid, *Norwid*, izbral, uredil, prevedel in spremno besedo napisal Tone Pretnar (Ljubljana: Mladinska knjiga, Lirika 1985).

ostala nedokončana. Po vojni (1966) so izšle Norwidove pesmi kot I. knjiga *Zbranih del* z obsežnim predgovorom in komentarjem urednika Juliusza W. Gomulickega.

Zunanji povod za Pretnarjevo odločitev za Norwida je utegnila biti bližajoča se stoletnica njegove smrti, morda tudi uglasbitev nekaterih njegovih pesmi ali skrivno širjenje njegove narodne misli med vojnim stanjem na Poljskem v začetku osemdesetih let. Globlji izziv pa je bila, kot pravi prevajalec sam v spremni besedi, »imenitna vzporednica z Jenkovim pesništvom«, ki se kaže tako v grenki ironiji obeh pesnikov kot v njuni »poetiki molka«.

Načela, po katerih je Tone Pretnar prevajal, je pozneje sam takole razložil: »Pomen verznega in kitičnega vzorca v prevodu uravnava oblikovalne navade v tuji književnosti in prevajalska praksa, ki je zdaj bolj usmerjena k domačim, zdaj k tujim prvinam prevajanega dela.«² Ko gre za oblikovalne navade v poljski liriki, je treba vedeti, da je že pred Norwidom visoka romantika namesto dotedanjega silabizma uvajala v kratkih lirskih pesmih silabotonizem, v katerem so se pojavile iste stopice kot v našem, vendar je zaradi poljskega naglasnega tipa naravni ritem poljske lirike trohejsko-amfibrahični. Pri tem sta Mickiewicz in Słowacki pazila na živi ritem, ki nima realiziranih vseh metričnih naglasov, Norwid pa je šel še dlje: v prvi različici je opustil stalno enako število zlogov v verzih, ohranil pa še melodijo vzorca s stalnim naglasnim redom, v drugi varianti pa je poleg tega razrahljal metrični tloris z neenakomerno razdelitvijo naglasov ter tako oslabil obe sistemski normi pravilnega silabotonizma. S tem je odprl pot prostemu verzu, ki se je nato uveljavil v avantgardi po prvi svetovni vojni.³

Pretnar je poljski silabični in silabotonični verz klasične oblike prevajal z našim klasičnim, navadno jambskim verzom, a se glede na pogostni končni naglas v slovenščini vsaj deloma rešil »tiranke (ženske) rime« s tem, da je poljske ženske rime pogosto nadomeščal z našimi moškimi, te pa realiziral na vse tri v slovenščini mogoče načine; tako, da se ujemata dva naglašena samoglasnika, naglašen samoglasnik z nenaglašenim — ta dobi v končnem položaju kratek nadomestni naglas (donaglaševanje) — ali dva nenaglašena oziroma donaglašena samoglasnika. Nasprotno pa se je strogo ravnal po verznihih navodilih izvirnika v tistih oblikah, ki jih je, kot razlaga sam v spremni besedi, v poljsko književnost uvedel ali preoblikoval že Mickiewicz, Norwid pa jim je dal novo izpovedno moč.

Iz obsežnega, okoli tristo sedemdeset pesmi obsegajočega lirskega opusa tega zadnjega velikega poljskega romantika — pesnika, dramatika, pripovednika in upodabljajočega umetnika — je Pretnar izbral za posamezna obdobja njegovega življenja in še posebej za njegovo pesniško izvirnost najbolj značilne pesmi. Tako iz let, ko je Norwid še živel v domovini, ni prevodov njegove domoljubne, tradicionalno »preroške« poezije, s katero je zelo mlad zaslovel v varšavskih literarnih salonih, pač pa je iz njegove kratkotrajne sonetomanije prevedena *Samota* z motivom »dragega molka«, sledi pa ji pesem *Pero z* — zaradi cenzure — prikrito politično poanto.

V Italiji, kamor se je odpravil s skromnimi sredstvi od prodaje po zgodaj umrlih starših podedovane posesti, da bi nadaljeval v Varšavi začetni študij kiparstva, in nato vse življenje živel v pomanjkanju, je nastala t.i. črna suita, iz katere je odlično prevedena pretresljiva *Moja popevka*:

Żle, źle zawsze i wszędzie,
Ta nić czarna się przędzie:
Ona za mną, przede mną i przy mnie,
Ona w każdym oddechu,
Ona w każdym uśmiechu,
Ona we łzie, w modlitwie i w hymnie.

² Tone Pretnar, Samo v prid, pesništvo, je tebi groza: o anapestnem dvanajstercu v izvirniku ter poljskem in slovenskem prevodu Mandelštamovega Leningrada, *Slava* 2 (1987/88), 1, str. 100-108.

³ M. Głowiński, Al. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Zarys teorii literatury* (Varšava, 1967), str. 199-201.

Zlo iz vsakega kota
kot nit črna se mota
pred menoj, za menoj in pri meni,
Iz diha vsakega veje,
z mojim smehom se smeje,
v solzah vre in v molitvi vzneseni.

S to pesmijo in s *Predvečerom*, ki po *Pretnarju* »ni le pesniško ocenjevanje marčne revolucije, ampak se uvršča v zapleteni sklop *Norwidove zemeljsko-mistične poezije*«, je prevajalec vpeljal v slovensko poezijo tudi oblikovno novost — prvo različico t.i. *mickiewiczzevske kitice*, sestavljeno iz šestih anapestno uglašanih verzov.⁴

Iz Rima se je *Norwid* po napadu na novatorstvo te poezije, »na nejasnost misli, podob in besed« (na tako sodbo so vplivali tudi njegovi neologizmi in etimologiziranje), preselil leta 1849 v Pariz, da bi se posvetil slikarstvu namesto literaturi. Iz tega časa je prevedenih več satiričnih pesmi na razmere v pesnikovi domovini, iz katerih je vidna tudi tragika njenega položaja med Vzhodom in Zahodom: *Zabavljica*, *Slovanom Moskvičanom*, *Njihova moč*, *Pesem o naši zemlji*.

kljub mračni sodobnosti je *Norwid* ohranil vero v prihodnost, ki naj bi prinesla zmago tudi leta 1850 umrlemu *Józeфу Bemu*, junaku iz poljskih vstaj, kot to izraža *Žalna rapsodija* v podobi pogrebnega sprevoda. Spesnjena je v rimanem poljskem heksametu, kar je bila v poljski romantiki novost v primerjavi z nerimanim *Mickiewiczzevim*. Prevajalec je, kot sam pravi, upošteval vsa verzna navodila izvirnika, ker v domačem izročilu, ne v izvirem ne v prevodnem, take oblike še ni bilo. To rapsodijo je treba prišteti med največje prevajalske dosežke slovenskega *Norwida*.

Sledi ji *Moja popevka 2* iz t.i. ameriške suite kot izraz hrepenenja po domovini med poldrugoletnim bivanjem v Ameriki, upesnjen brez patosa, v diskretnih poltonih. Po vrnitvi se je naselil spet v Parizu in tam ostal do smrti. Čedalje bolj ga je mučilo nerazumevanje njegove poezije in nepriznavanje njegove vloge v družbi, kar je izrazil v verzih:

poet sem, ki besed ne meče kar v en dan,
kar pojem jaz, živim, od tega sem bolan.

(Ko sem začutil)

in

Jaz na tem svetu sodim med preklete

(K spokorniški me pesmi več ne kliči)

Tu pogrešam v tem času nastalo elegično avtobiografijo *Klaskaniem mając obrzękłe prawice* (Od ploskanja imajo nabrekle desnice), kjer v sedmih oktavah govori o svoji mladosti, o razmerju do velike pesniške tradicije, o svojih novatorskih izkušnjah in izkušnjah z ženskami, o ustvarjalnem naporu, ki ga bodo prav presodili šele vnuki.⁵ (*Tonetu Pretnarju* bi glede na to, da mu je bila v slovenskem pesnjenju oktava priljubljena oblika,⁶ prevod te pesmi gotovo ne bil delal težav.) Ne manjka pa druga od pesmi, posvečenih tedanjim bojevnikom za svobodo — poslanica *Državljanu Johnu Brownu*, napisana novembra 1859 ob novici, da so v ZDA obesili starega moža, ki je hotel z zaroto doseči odpravo črnske sužnosti. V prevodu je zaradi prepogoste katalekse (od 24 jambskih enajstercev jih je 15 nepopolnih) ta žalostinka nekako premalo slovesna.

⁴ Tone Pretnar, *Mickiewiczzevska kitica*, *Slava* 1 (1987), 2, str. 137.

⁵ Ta pesem je na prvem mestu v zbirki *Vade mecum*, ki jo je *Norwid* na povabilo leipziške založbe F. A. Brockhaus pripravil kot II. zvezek svojih zbranih poezij, a zaradi prusko-avstrijske vojne (1866) ni izšla in je bila objavljena šele leta 1947 kot iz varšavske vstaje rešen rokopis.

⁶ Prim. *V sotočju Bistrice in Mošenika*: Tržič v 100 slikah in 100 oktavah, verzi Tone Pretnar (*Radovljica*, 1992).

Iz leta poljske vstaje (1863) je poleg udarne domoljubne pesmi Sovražniku tudi znamenita oda umetnosti Chopinov klavir, ki je hkrati tretja pesem bojevnikom za svobodo, tokrat posvečena Chopinu, pevcu prihodnje, svobodne poljske družbe, rešene okupatorskega nasilja. V oblikovnem pogledu je ta pesem primer že omenjenega Norwidovega novatorstva: ohranjena je melodija jamskega vzorca, verzi so rimani, a različno dolgi, kar ustvarja razgiban ritem, ki naj bi po mnenju nekaterih posnemal Chopinovo glasbo. Z akustično stranjo se ujemajo tudi nedokončani stavki, le v obrisih začrtane podobe, kar napoveduje kasnejšo simbolistično liriko. Kako je prevajalec rešil pomensko in ritmično težko nalogo, naj ponazori prva kitica:

Byłem u ciebie w te dni przedostatnie
 Niedocieczzonego wątku:
 Pełne, jak Mit,
 Blade, jak świt...
 Gdy koniec życia szeptem do początku:
 »Nie stargam cię ja, nie!... lecz u-wydatnie.«

Ko k tebi sem v predzadnjih dneh prišel,
 življenja tok se ni iztekkel:
 poln kot mit,
 bled kot svit,
 kot da življenja konec bi začetku rekel:
 »Ne bom te strgal, temveč raz-o-del!«

Primer druge Norwidove različice pravilnega silabotonizma je pesem Materni jezik, kjer se različnemu številu zlogov v verzih pridružuje neenakomerno naglaševanje, vendar ima začetek sedmih verzov enako konstrukcijo, narejeno iz dveh trohejev, ki pesem vežejo, medtem ko končni členi verzov variirajo, zadnji, osmi verz, drugačen od drugih, pa je poanta pesmi. V prevodu je ritem jamski kot pri pravilnem silabotonizmu, le tretji verz je razbit na tri dele, kar naj bi nadomestilo ritmično nepravilnost.

»Gromem bądźmy pierw niżli grznotem,
 Oto tętnia i rżą konie stepowe;
 Górą czyny!... a słowa? a myśli?... potem!...
 Wróg pokalał już i Ojców mowę — «
 Energumen tak krzyczał do Lirnika
 I uderzał w tarcz, aż się wygięła.
 Lirnik na to:

»Nie miecz, nie tarcz bronią Języka,
 Lecz — arcydzieła!«

Bodimo raje grom kakor ropot,
 so konji rezgetali, se podili.
 Dejanje le,
 a misel — kdaj?
 Nato!
 Sovražniki so jezik nam oskrunili,
 je kričal Energumen na Lirnika
 in bil ob ščit, da roka je drhtela.
 Lirnik mu de:
 »Ne meč, ne ščit, a v bran jezika
 stojijo dela.«

Podobno razmišljanje o vrednosti ustvarjalnega dela, bodisi v poeziji ali v upodabljučni umetnosti, je še v več pesmih iz šestdesetih let, tu je tudi osebnoizpovedna lirika z motivi osamljenosti,

zagrenjenosti, umika v molk tako zaradi osebnih razočaranj kot zaradi usode poljskega naroda. Vmes so satire na bralce, na vsakdanjost, na kapitalistično grabežljivost, na preživelo romantično idealiziranje (Poljsko dekle), na sodobno pripovedniško (Roman).

Iz časa po Norwidovem prihodu v dom za ostarele poljske emigrante (1870) je prevedena med drugim v oktavah spesnena elegija Ob smrti Poezije, v bistvu satira na razmere, ki onemogočajo pesniško ustvarjanje. Znova je izražena bolečina spričo nerazumevanja njegove poezije v pesmi Lepo je za življenja že biti prav spoznan (1880), ki je med zadnjimi v tem bogatem in vsestranskem izboru iz Norwidove lirike.

Dve leti za Norwidom je Tone Pretnar pod naslovom *Somrak in svit*⁷ objavil izbor iz poezije leta 1911 v Litvi rojenega Czesława Miłosza, nedavnega Nobelovega nagrajenca za književnost. Od dvesto trinindesetih Miłoszovih pesmi iz zbirke *Poezije* (Varšava 1982) jih je prevajalec izbral šestinšestdeset in jih sam prevedel enainpetdeset, tri pa Lojze Krakar in dvanajst Rozka Štefan. Miłosz je že s svojo prvo zbirko *Pesnitev o otrplem času* (1933) z naglim odzivom na naraščajoči fašizem v Evropi zbudil pozornost in se nato z zbirko *Tri zime* (1936) razvil v vodilnega pesnika poljskega katastrofizma. V Pretnarjevem izboru in prevodu predstavlja to obdobje pesem Ti silna noč, napisana leta 1934 v Vilnu, kjer je pesnik kot študent prava sodeloval pri književnem glasilu *Żagary*. Poznejše predvojne pesmi, nastale v Varšavi, kjer se je leta 1937 zaposlil pri poljskem radiu, nekatere tudi med študijskim bivanjem v Parizu in nato med vojno spet v Varšavi, kjer je ilegalno izdal zbirko *Pesmi*, je po vojni združil v zbirki *Rešitev* (1945). Tu se pesnikov pogled od prizorov vojnega trpljenja, osebnega in narodnega, obrača k vztrajanju pri vsakdanjem delu in v svet narave, ki zbujajo upanje, kot pravi v osrednji pesmi triptiha *Vera, Upanje, Ljubezen*. Tudi v pesniškem oblikovanju je opazen premik od tradicionalnega silabizma in silabotonizma k prostemu verzu. Ta prevlada v naslednji zbirki *Dnevna svetloba* (1953), ki je nastajala v letih, ko je bil kot kulturni svetnik v diplomatski službi v New Yorku in Washingtonu, nato pa v Parizu. Leta 1951 se je odločil, da zaradi stalinističnih razmer na Poljskem — te je prikazal v paraboli *Zasužnjena misel* (1951) in v romanu *Osvojitev oblasti* (1952) — ostane v tujini. Iz omenjene zbirke prevedene pesmi vsebujejo poleg odmevov na vojno kritično razmerje do življenja, kot ga je opazoval v novih okoljih, iz začetka emigrantskega obdobja pa jedke satire na razmere v domovini, še posebej na njeno kulturno življenje.

Medlo brenčite ali prazen spor
prelivate čez zmedene strani,
jezi vas, če se v cvet svet razcveti,
če stre ga — kljub dokazom — meteor.

Živite. Vaše bedno upanje,
vaš monotono nihajoči čas
poet, ki rad norčuje se iz vas,
v kristal negiben vlije in zapre.

In boste kakor muha v jantarju,
ki iz strahu na veke je zastala
z nožicami, ki se v molitev sklepajo.

Zaman zdaj gobček, željo, krilca so:
bleste iz kamna, ki na dnu predala
leži — prastar prababičin dragulj.

(Zoili)

⁷ Czesław Miłosz, *Somrak in svit*, prevedli Tone Pretnar, Rozka Štefanova, Lojze Krakar, Wanda Stępniaćówna (Ljubljana: Slovenska matica, Partizanska knjiga, 1987).

Neprevedeni sta iz te zbirke dve pesnitvi, Moralni traktat in Toast, najbrž ne le zaradi epske dolžine, temveč tudi zato, ker bi bili brez komentarja težko umljivi. Tudi iz naslednje zbirke *Pesniški traktat* (1957), satire na povojno poljsko dogmatsko poezijo, je verjetno iz istih vzrokov prevedenih le nekaj verzov.

Ogorčenju in trpki ironiji sledi v Miłoszevi poeziji spravljenost s svetom, kot odseva iz filozofskih refleksij, prepletenih s spomini na mladost v Litvi, s primerjavami med preteklostjo in sodobnostjo, z razglabljanjem o dolžnostih pesnika, ki mu — emigrantu — poljski jezik nadomešča domovino. Ta razvoj, viden iz zbirke *Kralj Popiel in druge pesmi* (1962), *Začarani Gucio* (1965), *Mesto brez imena* (1969), *Kjer vzhaja sonce in kamor tone* (1974), je Tone Pretnar domiselno ponazoril z naslovom svojega izbora — *Sonrak in svit*, vzetim iz zadnjega verza pesmi *Sonce*. Zaradi obsežnih pesemskih enot, ki bi presegle začrtani obseg knjige, je izbor iz zadnjih zbirk skopejši kot iz prvih, vendar so tudi tu upoštevane in ustrezno prevedene različne pesniške oblike, od rimanega silabičnega trinajsterca prek nerimanih silabičnih enajsterc in trinajsterc do prevladujočih prostih verzov. Pravo poustvarjalno mojstrstvo pa je prevajalec pokazal v pesmi *Valček* (iz leta 1942),⁸ kjer v štirivrstičnih kriticah s štiristopičnimi amfibrihi posnema ritem valčka v plesni dvorani na prireditvi v času pesnikovega rojstva, nato pa se prestavi v sodobno dogajanje, ki ga izvirnik opisuje v resno uglašanih silabičnih enajstercih, v prevodu nadomeščenih z jamskimi:

Już lustra dźwięk walca powoli obraca
I świecznik kołując odpływa w głąb sal.
I patrz: sto świeczników w mgłach się zatacza,
Sto luster odbija snujący się bal.

Zrcala počasi zven valčka obrača,
se svečnik v globino dvorane gubi,
glej: svečnikov sto se izgublja in vrača,
zrcal sto odseva ples lahkih stopinj.

Lodowe pole w brzasku żółtej zorzy
W nagle rozdartej nocy się otworzy.
Tłumy biegnące wśród śmiertelnej wrzawy,
Której nie słyszysz, odgadujesz z ust.

Ledeno polje, ko dan gori gre,
nenadoma se iz noči odpre
in množice bežijo v smrtni grozi,
ki je ne slišiš, bereš jo le z ust.

Kot tretjo prevodno antologijo je Tone Pretnar pripravil *Beli raj vseh možnosti*,⁹ izbor iz poezije leta 1924 v Lvovu rojenega poljskega pesnika, dramatika in esejista Zbigniewa Herberta. Čeprav je Herbert, po študijah pravnik in ekonomist, šele leta 1956 (po »odjugi« poljskega stalinizma in estetskega dogmatizma) objavil prvo pesniško zbirko *Struna luči*, so do leta 1972, ko se je Pretnar v Varšavi seznanjal s sodobno poljsko poezijo, izšle še tri knjige njegovih pesmi: *Hermes, pes in zvezda* (1957), *Študij predmeta* (1961) in *Napis* (1969). V njih so upesnjeni sodobni konflikti iz univerzalne perspektive, pogosto v metaforah in parabolah; moralna problematika je obarvana z ironijo ali celo s humorjem, izročilo evropske kulture se prepleta z modernimi jezikovnimi sredstvi.

Medtem se je Herbert razvil v enega — tudi v tujini — najbolj branih pesnikov prvega povojnega poljskega pesniškega rodu, posebno pa je zaslovel z zbirko *Gospod Cogito* (1974). To je zabaven in hkrati tragičen lik, nekakšna sinteza Herbertove parabolike, evropski razumnik in hkrati variirana

⁸ To pesem je prevedel že po izidu antologije in je uvrščena v zbirko *Alarm*.

⁹ Zbigniew Herbert, *Beli raj vseh možnosti*, prevedla in uredila Tone Pretnar, Niko Jež (Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev, 1992).

posebitev človekove duhovne podobe in njegovega položaja v sodobnem svetu, kot pravita prevajalca v spremni besedi. Ob političnih in vojnih dogodkih na Poljskem v osemdesetih letih je izšla zbirka *Raport iz obleganega mesta* (1984) in nato še *Elegija ob odhodu* (1990).

Od okoli tristo Herbertovih pesmi, objavljenih v navedenih zbirkah, jih je v antologiji Beli raj vseh možnosti sto sedem, od tega osemnosemdeset v Pretnarjevem prevodu. Poleg tradicionalnih poljskih pesniških vzorcev so tu v večini prosti verzi, na katere je po avtorjevi zasnovi pesem razdeljena, prevajalec pa mora paziti, da se ne oddalji od izvirne interpretacije. Pretnar se je pri prevajanju Herbertovih prostih verzov, ki veljajo za poljsko klasiko 20. stoletja, zvesto ravnal po navodilih izvirnika, ta pa na tem področju sovpadajo z domačimi oblikovalnimi navadami. Naj navedem dva (krajša) primera Herbertove poezije v odličnem Pretnarjevem prevodu:

Sedaj ima nad glavo rjave oblake korenin
tenceno lilijo soli molek peska na sencih
in plove na dnu čolna po razpenjenih meglah
miljo daleč od nas tam kjer zavija reka
vidna-nevidna kakor luč na valu
res ni drugačna — zapuščena kakor vsi
(Žalostinka — Materinemu spominu)

Misli hodijo po glavi
pravi ljudska modrost
ljudska modrost
precenjuje gibanje misli
večina jih
stoji negibno
sredi dolgočasne pokrajine
sivih gričev
usahljlih dreves
včasih pridejo
k hudourni reki tujih misli
stojijo na bregu
na eni nogi
kot lačne čaplje

z žalostjo se
spominjajo usahljlih studentev
vrtijo se v krogu
v iskanju zrn
ne hodijo
da ne zaidejo
ne hodijo
ker nimajo kam
sedijo na kamnu
lomijo roke
pod oblačnim
nizkim
nebo
lobanje

(Gospod Cogito in gibanje misli)

V prvem primeru gre za težnjo po zlogovnem in ritmičnem izenačevanju verzov s hkratnim opuščanjem ločil in velikih začetnic, kakor se je v poljski poeziji izoblikovala v tridesetih letih našega stoletja. Drugi primer — tak način je v sodobnih poljskih prostih verzih najbolj razširjen — ima različno dolge verze, členjenje temelji na logičnih poudarkih, ritmični red ustreza konkretni pesniški zasnovi.

Današnja poljska literarna kritika opaža neko notranjo sorodnost med Herbertovo in Miłoszevo poezijo:

Omenjeni pesniki (tu se govori o Miłoszu, Herbertu, Szymborski in Biłozzewskem) se precej ujemajo v eni stvari: njihova pesniška ustvarjalnost ni zlaganje lepih stavkov, temveč odstranjevanje vseh razsežnosti obstoja konkretne osebe in njenega dojetja sveta.¹⁰

¹⁰ Marian Stala, *Chwile pewności* (Krakov, 1991), str. 136.

Isti kritik pa opozarja tudi na zvezo med Miłoszem in Norwidom: »V Miłoszevih delih je očitna navzočnost mita in poezije Mickiewicza, skrita pa navzočnost Cypriana Norwida.«¹¹

Potrnilo za to tezo lahko odkrivamo tudi v Pretnarjevih prevodih Norwidove, Miłoszeve in Herbertove poezije.

Četrta samostojna prevodna publikacija, katere izid je Tone Pretnar še doživel in pri kateri je bistveno sodeloval, je *Alarm*,¹² antologija poljske poezije 1939-1945. Od sto dvajsetih tu objavljenih, po rojstnih letnicah avtorjev urejenih pesemskih enot jih je prispeval devetinštirideset, od teh štiriinštirideset izpod peresa znanih in petih neznanih pesnikov. Predstavljeni so vsi pesniški rodovi, ki so doživeli nemški napad na Poljsko in se nato z besedo, nekateri pa tudi z dejanjem vključevali v odporniško gibanje doma ali v tujini, kamor so se starejši — v upanju, da le začasno — umaknili ali pa se po naključju znašli tam.

Doživljanje vojnega časa so izpovedovali različno vendar so se skrajne smeri iz razgibanega predvojnega poljskega kulturnega življenja v tem času že preživele in se stekale v tradicionalne tokove. Tudi motivi te poezije so različni, vezani na okolje, v katerem so verzi nastajali. Jarosław Iwazkiewicz, ena osrednjih osebnosti pesniškega rodu, rojenega konec 19. stoletja, je ostal doma, na svojem posestvu blizu Varšave, in tam skrival pesnike-ilegalce. Iz njegovih prelepkih, tudi v prevodu estetsko dognanih Plejad odsevajo vojne grozote v prikriti, z melanholijo zastrti obliki:

Odšli ste daleč. Jaz pa vendar sem ostal,
zgubljen sem sredi temnih zvezd mežikanja.
Kaj vendar ves zakleti krog nam bo vsem dal?
Nič več: pogled je nem, besede so tema.

Njegov vrstnik Kazimierz Wierzyński se v emigraciji na Zahodu spominja obrambne vojne, tretji pesnik tega rodu, med vojno sprva v Lvovu, nato v Uzbekistanu živeči Włodzimierz Słobodnik, je svoje domotožje izrazil v opevanju lepote domače narave. Nekdanji futurist Stanisław Młodożeniec se je iz Londona oglasil s spodbudno, poljskemu državnemu simbolu posvečeno pesmijo. Podobno optimistično je sprejel začetek nemškega napada Jan Brzechwa, kasnejši udeleženec oboroženega odpora. Skorajšnjo zmago nad fašizmom napoveduje iz Londona ob poletih zavezniških letal satirik Marian Hemar. Lirično patetična je pesem o domovini, ki jo je doma ob koncu vojne napisal nekdanji krakovski avantgardist Jalu Kurek. Najmlajši tega rodu, Aleksander Janta-Połczyński, je kot vojni dopisnik v Parizu prišel leta 1941 v nemško ujetništvo, kjer so nastale tudi tu objavljene pesmi.

Sledijo pesniki, ki so prve zbirke izdali v tridesetih letih in tudi pod okupacijo ostali na domačih tleh, kjer so delovali v oboroženem odporu ali v ilegalnem kulturnem življenju. Tako se je Czesław Miłosz pred Nemci skrival sprva v Vilnu, od leta 1940 pa v Varšavi, kjer je istega leta izdal prvo ilegalno pesniško zbirko v zasedeni Poljski. Podoba njegove poezije iz zbirke *Somrak in svit* je tu dopolnjena s petimi kasnejšimi Pretnarjevimi prevodi, med katerimi je že obravnavani Valček, na novo pa je (za Krakarjem) prevedena tudi pesem Campo di Fiori z motivom vstaje v varšavskem getu. Iz Miłoszeve antologije je ponatisnjena le pesem Upanje, kot morda najbolj značilna za njegovo razmerje do vojne resničnosti:

Takrat je upanje, če kdo verjame,
da svet ni sen, da živo je telo,
in da dotik in vid in sluh ne laže,
da vse reči, ki zanje ve, da so,
kot vrt so, ki se izza vrat prikaže.

¹¹ N. d., str. 66

¹² *Alarm*: poljska poezija 1939-1945, prevedla Rozka Štefanova in Tone Pretnar, zbrala, uredila in podatke o pesnikih pripravila Rozka Štefanova in Niko Jež (Ljubljana: Borec 1992).

Vanj priti ni mogoče, ampak je.
 Če modro bi in bolje videli,
 bi še kak cvet in mnoge zvezdice
 v vrtu sveta lahko ugledali.

Oko da vara, mnogi govorijo,
 in da ničesar ni, samo se zdi.
 A ti ljudje so že obupali,
 ker mislijo, da ko sami zbledijo,
 se z njimi v nič ves svet izpremeni,
 kot da s tatinsko roko zginil bi.

Nekateri že omenjeni motivi se ponavljajo tudi pri teh pesnikih, tako motiv vojnega ujetništva pri Lechu Piwowarju, ki je po sovjetskem napadu na Poljsko prišel v rusko ujetništvo in bil verjetno med katynskimi žrtvami. Domoljubno čustvo preveva pesmi na Zahodu živečega Jana Rostworowskega kot tudi udeleženca varšavske vstaje Jana Twardowskega. Šum domačih topolov zbuja upanje na svobodo v Bogdanu Ostromęckem, Aleksander Baumgardten pa je upesnil moreči čas pričakovanja. Glede na močno podtalno dejavnost in s tem povezanimi nemškimi represalijami so se v tej poeziji pojavili novi motivi. S satirami na Nemce se je bojeval proti okupatorju Tadeusz Hollender, ustreljen leta 1943. Pogostna je taboriščna tematika (Tadeusz Hołuj, Marian Kubicki, Henryk Vogler, Jan Maria Gisges), ki pa ni vezana le na trpljenje v nemških koncentracijskih taboriščih, temveč prepletena tudi z odzivi na dogajanje onkraj žic — na varšavsko vstajo in zavezniško ofenzivo. Upesnjenim mejnim položajem v oboroženem uporu (Kornel Filipowicz) se pridružuje dramatični opis likvidacije sovražnika in povračilnega streljanja talcev izpod peresa Marie Castellatti, ki spada že v mlajši pesniški rod, rojen po prvi svetovni vojni.

Od teh pesnikov sta tu predstavljena še Anna Kamińska s pesmijo o vojnem razdejanju in Tadeusz Kubiak s himno poljski vrbi, s počastitvijo poljskih letalcev, sestreljenih nad Varšavo med vstajo, ko so oskrbovali upornike z orožjem, strelivom in hrano ter z — v ljudskem duhu stilizirano — Pesmico o poljskem sodelovanju v osvobodilnih bojih na vseh straneh sveta, pa tudi o trpljenju v taboriščih in na prisilnem delu. Med petimi pesmimi neznanih avtorjev je ena posvečena junakom v židovskem getu, druga bojevnikom z Westerplatte, tretja slovesu matere od sina vojaka, dve pa sta drobna lirski utrinka.

Kot motivika je raznovrstna tudi oblika teh pesmi: verzi so vseh mer, od pravilnih osem- do sedemnajstzložnih (v heksametrih), vmes pa raznozložni in prosti verzi. Kitice so najpogosteje štirivrstične, vmes pa dvostišja, tudi dva soneta in več pesmi v nibelunških kiticah. Pri vsej mozaičnosti sestavljajo Pretnarjevi prevodi, združeni z drugim delom te antologije (v prevodu avtorice tega prispevka), strnjeno, celostno podobo medvojne poljske poezije.

Po nepričakovani smrti Toneta Pretnarja je skupina njegovih študentov in kolegov pripravila iz revialnih objav antologijo njegovih pesniških prevodov od 1964 do 1993, naslovljeno z *Veter davnih vrtnic*.¹³ Najobsežnejši del v njej ima poljska poezija — okoli tristo pesmi. Po rojstnih letnicah pesnikov urejene sestavljajo skoraj celoten zgodovinski pregled tega pesništva.

Začenjajo ga pesmi dveh renesančnih poetov, čutnega Mikołaja Reja in med dve skrajnosti, med radoživost in religioznost razpetega Jana Kochanowskega. Podobno petrarkistični sonetni liriki baročnega pesnika Jana Andrzeja Morsztyna sledijo kratke, izrazito čutne pesmi in dolga robustna erotična zabavljivka, kakor pesem Kurčev nagrobnik imenuje Pretnar v komentarju k prvi objavi teh prevodov.¹⁴ Poezija razsvetljencev Pretnarja očitno ni zanimala, tu je le proti koncu te dobe rojeni Alojzy Feliński s himno Bog, ki si Poljsko iz leta 1816. Že v romantiko pa spada njegov

¹³ *Veter davnih vrtnic*: antologija pesniških prevodov 1964-1993, prevedel Tone Pretnar (Ljubljana: Slava, 1993).

¹⁴ Tone Pretnar, Morsztynova lirika med petrarkizmom in erotiko robustnosti, *Dialogi* 24 (1988), 5/6, str. 30-31.

vrstnik Jan Nepomucen Kamiński (1777-1855), pri katerem se je Matija Čop med petletnim bivanjem v Lvovu učil poljščine in tudi po vrnitvi ostal z njim v stikih.¹⁵ Zaradi te povezave s slovenskim literarnim življenjem se je Pretnar, kot je sam zapisal,¹⁶ odločil za prevod 14 sonetov Kamińskega iz njegove zbirke *Soneti* (1827). Ta pri tedanji poljski kritiki ni naletela na priznanje, danes pa imajo nekatere, po Mickiewiczevih posnete sonete (ti so izšli leto prej), za uspele, v izbiri enajsterca (v nasprotju z Mickiewiczevim trinajstercem) pa vidijo tudi polemično ost.

K romantiki se je Tone Pretnar tudi po izidu Norwida še vračal. Poslovenil je še sedem Mickiewiczevih pesmi (eno že prej, leta 1971) in tako dopolnil dotlej prevedeno Mickiewiczovo ljubezensko in domovinsko liriko z novimi temami in oblikami: s šaljivo-zabavljivima Gospo Twardowsko in Trmasto žensko, z balado Na preži, spesnjeno v že (pri Norvidu) omenjeni mickiewiczovski kitici, s satiro Vseh gobcev, ki vabijo ljudstvo, z refleksijo Exegi monumentum aere perennius in s kratko, a za prevajalca zahtevno lirsko pesnico B(ohdanu) Z(aleskemu). Dvema že večkrat prevedenima pesmima je dal novo slovensko obliko: za sonet Resignacija je namesto dotlej upoštevanih ženskih rim uporabil same katalektične jamske trinajsterce z naglašenimi ali donaglašenimi odprtimi končnimi zlogi, nasprotno pa je Negotovost prepesnil dosledno po navodilih izvirnika v enajstercih s samimi ženskimi rimami.

Iz poezije Zygmunta Krasinškega je prepesnil sedem pesmi, od teh so tu natisnjene štiri (tri pa v kasnejši zbirki *Tiho ti govorim*), med neznimi ljubezenskimi tudi basen Čaplja, ribe in rak. Juliusz Słowacki je predstavljen z eno samo, že leta 1971 objavljeno pesmijo, verjetno iz istega vzroka kot Jan Kochanowski le z dvema.¹⁷ Iz poezije romantičnih epigonov je poslovenjena spevna, v ljudskem duhu napisana pesmica Teofila Lenartowicza Solze. Da se prevajalec ni omejil le na velika imena, priča Sonet malo znanega pesnika, duhovnika Józefa H. Kajsiewicza. Posebno pozornost pa je Pretnar posvetil v Ljubljani interniranemu poljskemu etnologu in Prešernovem prijatelju Emilu Korytku. Od petih pesmi je eno, Lepe so res okolice Ljubljane, že Prešeren prevedel v nemščino pod naslovom Den Schönen Laibachs, posebno zanimiv pa je Spev poljskih rodoljubov, ki naj bi bil zaradi sorodne revolucionarne motivike vplival na Prešernovo Zdravico.¹⁸

Poezija dobe, ki je sledila romantiki, dobe pozitivizma, označena kot »poezija nepoetičnih časov«, Toneta Pretnarja ni pritegnila. Kot v razsvetljenstvu tudi tu ni reprezentativnih imen, predstavljen je samo danes skoraj neznan satirik Włodzimierz Wysocki s pesmijo Drugačehodčev tek. Prevajalska pot ga je peljala od romantike k novi romantiki ali, kot navadno pravijo dobi konca 19. in začetka 20. stoletja, k mladi Poljski, od Norwida k Stanisławu Wypsiańskemu, Lucjanu Rydlu, Stanisławu K. Brzozowskemu, Janu Kasprowiczu, Bolesławu Leśmianu, Władysławu Orkanu, Lepoldu Staffu. Od petindvajsetih prevedenih pesmi teh poetov jih je osem Kasprowiczevih — štirje soneti, tri štirivrstičnice in religiozni VI. spev iz *Knjige ubogih*. (Po objavi v revialnem tisku so ob 130-letnici pesnikovega rojstva izšle tudi v posebni knjižici.¹⁹) Soneti so iz zbirke *Anima lachrymans* (1894) in *Grm divje rože* (1898) ter v nasprotju s tistimi iz cikla *Soneti* (*Poezije* 1889), oblikovanih v desetzložnih verzih, spesnjeni v enajstercih.²⁰ S tem se je Kasprowicz oprl na arhaično obliko renesančnega soneta v nasprotju z romantičnim trinajsterskim sonetom, ki je programsko vplival na razvoj poljskega sonetopisja. Prevajalec je za arhaično stilizacijo uporabil akatalektične

¹⁵ Čopovi galicijski dopisniki, ur. R. Štefanova, N. Jež (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1989), str. 264-268.

¹⁶ Tone Pretnar, Kako mrčes naj ve, da vrtnica zares imena vrtnice je vredna: Jan Nepomucen Kamiński med Čopovimi poljskimi korespondenti, *Slavistična revija* 33 (1985), 2, str. 289-299.

¹⁷ Iz poezije teh dveh pesnikov sta medtem izšla izbora: iz Kochanowskega (v prevodu Lojzeta Krakarja) leta 1976, iz Słowackega (v prevodu Dušana Ludvika in Rozke Štefanove) pa 1973.

¹⁸ Bożena Ostromięcka-Frączak, Korytkov Spev poljskih domoljubov in Prešernova Zdravljica, *Slavistična revija* 33 (1985), 3, str. 329-334.

¹⁹ Jan Kasprowicz *Soneti in štirivrstičnice*, prevedel Tone Pretnar, uredil Niko Jež (Ljubljana — Tržič, 1990).

²⁰ Tone Pretnar, Kasprowicz pri Slovencih, *Slavistična revija* 32 (1984), 2, str. 107-112.

in katalektične jamske enajsterce, v kakršnih je spesjen prvi slovenski sonet Jovana Vesela.²¹ Štirivrstičnice — iz *Knjige ubogih* in tri samostojne — spesnjene in prevedene v toničnih verzih, imajo v sedem- in osemzložnih verzih po dve naglasni enoti, v devetzložnih pa po tri naglasne enote. Pet Orkanovih sonetov, Leśmianove tri pesmi in edino Staffovo pesem je Tone Pretnar prevedel proti koncu svojega prekratkega življenja, nekatere šele v Katovicah. Skupna jim je (razen Staffove satire) otožna melodija, zavest o minevanju, zazrtost v večnost.

Sledijo pesniki, ki so začeli objavljati v dvajsetletju med svetovnima vojnoma in smo nekatere — Wierzyński, Słobodnik, Hemarja, Kurka, Piwowarja, Miłosza, Filipowicza, Twardowskega, Kamiensko — srečali v Pretnarjevem prevodu že v antologiji *Alarm*. Poleg teh so tu predstavljeni še naslednji: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłkacowiczówna, Kornel Makuszyński, Julian Tuwim, Antoni Słonimski, Maria Dłuska, Aleksander Wat, Irena Tuwim, Franciszek Łojas-Kośla, Mieczysław Jastrun, Jan Sztudynger, Konstanty Ildefons Gałczyński, Jerzy Zagórski, Anna Świrszczyńska, Jeremi Przybora, Maria Kurecka, Karol Wojtyła. Skupno je to šestindvajset imen — med priznanimi tudi kakšno manj znano ali celo obrobno. Od pesemskih enot jih je največ iz poezije Gałczyńskiego,²² sledi mu Iłkacowiczówna, medtem ko je Tuwim predstavljen le z eno (nereprezentativno) pesmijo. Med prevodi iz Miłosza so trije novi, ki jih ni v zbirki *Somrak in svit* in tudi ne v *Alarmu*, čeprav bi *Četrta učna ura* po tematiki lahko bila uvrščena vanj.

Najobsežnejši del zbirke *Veter davnih vrtic* pa zavzema sodobna poezija, ki sega od prvega povojnega pesniškega rodu — od Tadeusza Różewicza, Wisławe Szymborske, Mirona Białoszewskega (Herbert je tu zaradi posebne antologije upoštevan le z eno pesmijo) — pa do leta 1961 rojenega Marcina Świetlickega, skupaj enaintrideset imen. Od tej jih je enajst predstavljenih le s po eno pesmijo, dovolj širen je izbor iz starejših sodobnikov, ustvarjalno pot tistih, ki so bili prevajalcu posebno blizu, pa je ves čas zvesto spremljal. To so pesniki »novega vala« — Ryszard Krynicki, Adam Zagajewski, Ewa Lipska, Julian Kornhauser, Stanisław Barańczak — s svojo »večpomensko, ironično nabito, proti klišejem usmerjeno angažirano pesniško govorico [...], ki v vzhodnoevropski poeziji šestdesetih in sedemdesetih let pomeni samosvoj pojav estetsko dognane disidentske poezije«, kakor to sodobno smer v spremni besedi označuje Niko Jež.

V to skupino spada tudi Rafał Wojaczek, čigar pesem *Tiho ti govorim* je dala naslov zadnji zbirki Pretnarjevih prevodov,²³ prevajalskemu dnevniku, kot je nastajal od 2. oktobra do 13. novembra 1992 na zadnji postaji njegove življenjske poti, v Katovicah na Poljskem. Nekaj teh pesmi je še sam poslal v objavo domov in so uvrščene že v antologijo *Veter davnih vrtic*, druge so tu natisnjene prvič. Pobude za prevajanje teh pesmi so utegnile biti različne, deloma naključne (npr. zapoznili izid zbranega dela nekdanjega futurista Aleksandra Wata, bližajoči se življenjski jubilej Wisławe Szymborske ali šestdesetletnica rojstva zgodaj umrlega pesnika Andrzeja Burse), večinoma pa intimne, izvirajoče iz misli na slovo, mrak, tišino. Pesniški izraz so našle v ljubzenski liriki romantika Zygmunta Krasieńskiego, v sonetih Ptice selivke in Polnoč novoromantika Władysława Orkana in v Wojaczkovem ekspresionističnem katastrofizmu. Ko beremo v Polnoči

In čudna senca gleda me v obraz:
čutim, kot da prikazen tihe smrti
s koraki bliža se srhljivimi...

se zavemo, da smrt zanj, za Toneta Pretnarja, ni prišla tako nepričakovano kot za nas. Vendar ostaja med nami s svojim znanstvenim delom in s prepesnitvami, s katerimi je obogatil zakladnico slovenske prevodne lirike. Med temi jih je največ — blizu dvanaest tisoč dvesto verzov — iz poljske poezije, iz stvaritev nad sto poljskih pesnikov.

²¹ Takšno arhaično stilizacijo utemeljuje Tone Pretnar v prispevku pod 14.

²² Štiri od teh pesmi so objavljene tudi v spremni besedi h knjigi *Konstanty Ildefons Gałczyński*, izbral in prevedel Lojze Krakar, spremno besedo napisal Tone Pretnar (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992; Lirika, 74).

²³ *Tiho ti govorim*: prevajalski dnevnik, prevedel Tone Pretnar, uredila Zvonka Pretnar (Celovec: Mohorjeva založba, 1993).

Rozka Štefanova

UDK 884.03-1+863:929 Pretnar T.

STRESZCZENIE

TONE PRETNAR JAKO TŁUMACZ POEZJI POLSKIEJ

Przekładaniem polskiej poezji zajmował się Tone Pretnar od roku 1971, kiedy po ukończeniu studiów na lublańskiej slawistyce opublikował pierwsze przekłady polskiej liryki romantycznej, aż do przedwczesnej śmierci w listopadzie 1992 roku. W tym czasie podczas studiów wersjologicznych, kiedy to prowadził lektorat języka słowńskiego, najpierw w Warszawie, a później w Krakowie, gruntownie poznał polską poezję. Od roku 1980 odkrywał dla Słowenców Cypriana Kamila Norwida, a swoje przekłady z pism literackich zebrał w antologii *Norwid*. Z obszernego lirycznego opusu polskiego romantyka wybrał wiersze najbardziej charakterystyczne dla poszczególnych okresów jego życia, znamienne zwłaszcza dla jego "poetyki miłości". Równocześnie wprowadził do poezji słowńskiej także specyficzne dla Norwida innowacje formalne - pierwszy wariant tzw. strofy mickiewiczowskiej, rymowany heksametr oraz jego odmianę polskiego sylabotonizmu.

W kolejnej antologii *Somrak in svit* (1987), w wyborze poezji laureata nagrody Nobla Czesława Miłosza reprezentowane są wszystkie okresy twórczości poety: od przedwojennego katastrofizmu poprzez refleksje o wojnie aż do podjęcia decyzji o emigracji, po której na początku przeważają satyry na stosunki w ojczyźnie, a później, wyrażone także w tytule antologii pojednanie ze światem. Uwzględnione i odpowiednio przetłumaczone zostały rozmaite formy poetyckie i derywacji i nierymowanych sylabicznych i sylabotonicznych aż po przeważające wiersze wolne.

W trzeciej antologii, zatytułowanej *Beli raj vseh možnosti* (1992), w wyborze wierszy współczesnego poety Zbigniewa Herberta została w przekładzie przedstawiona współczesna problematyka moralna, ujęta często w metaforę i parabolę, zabarwiona ironią albo nawet humorem. Oprócz tradycyjnych form poetyckich występują tu przeważnie wiersze wolne, zarówno w dłuższej, sylabicznej i rytmicznie ujednoliconej postaci, jak również najbardziej dziś rozpowszechnione wiersze nieregularne.

Czwarta publikacja przekładowa, przy której Tone Pretnar w sposób istotny współpracował, to *Alarm*, antologia polskiej poezji 1939-45. W kolejności chronologicznej przedstawione tu zostały wszystkie

generacje poetyckie, które przeżyły niemiecką agresję na Polskę i odpowiedziały na nią bądź ze słowem, bądź to włączeniem się w działalność ruchu oporu w kraju i za granicą, wielu z tych poetów przeszło też przez doświadczenia obozów koncentracyjnych. Tak jak rozmaite są motywy tych wierszy, tak też różnorodna jest ich forma. Wiersze pisane są we wszystkich rozmiarach: od regularnych 8- do 17-zgłoskowców (heksametry), towarzyszą im także wiersze nieregularne i wolne. Zwrotki są najczęściej czterowersowe, zdarzają się dystychy, spotykamy też dwa sonety i sporo wierszy pisanych strofą Nibelungów.

Następną antologię, *Veter davnih vrtnic* (1993), na którą składają się przekłady Pretnara z różnych poezji europejskich opublikowane w latach 1964-1993, częściowo zachowane w rękopisie i prywatnej korespondencji po śmierci Pretnara przygotowali jego studenci i koledzy. Najliczniej reprezentowana jest tu poezja polska, blisko trzysta przetłumaczonych wierszy składa się na jej przegląd od renesansu do współczesności, z wyjątkiem dwóch mniej faworyzujących lirykę epok - oświecenia i realizmu. Liczba utworów wzrasta przy prezentacji pierwszej powojennej generacji poetyckiej i osiąga apogeum w części obejmującej twórczość poetów tzw. nowej fali, estetycznie doskonałą poezję dysydencką, jak stwierdza w postawie Niko Jež. Ta współczesna poezja dopełnia obrazu polskiej liryki o twórczość ostatniego trzydziestolecia, której brak w znanej antologii Lojze Krakara z 1963 roku.

Ostatni zbiór *Tiho ti govorim* ma podtytuł "dziennik tłumacza". Zawiera wiersze siedmiu polskich liryków, które Tone Pretnar przełożył od 2. października do 13. listopada 1992 w Katowicach, gdzie wykładał gościnnie literaturę słowenską. Wiersze pochodzą z różnych okresów, wspólna jest ich tęskna melodia, myśl o pożegnaniu, mrok, cisza, tak jak to wyraża zwłaszcza ekspresjonistyczna liryka Rafała Wojaczka. Z jednego z jego wierszy pochodzi też wers, który redaktorka Zvonka Pretnar wybrała na tytuł tego niewielkiego ale cennego zbioru. Całościowy opus przekładów Tonego Pretnara z języka polskiego obejmuje około 12.200 wersów z dzieł ponad stu polskich liryków.